

УДК 316.6.

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.psych.2021.2.3>**Ірина ЗУБІАШВІЛІ**

кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник лабораторії організаційної та соціальної психології, Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, вул. Паньківська, 2, м. Київ, Україна, 01033
ORCID: 0000-0003-3642-8159

Irina ZUBIASHVILY

PhD in Psychology, Senior Scientist, Laboratory of Organizational and Social Psychology, G.S. Kostyuk Institute of Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, 2 Pankivska str., Kyiv, Ukraine, 01033
ORCID: 0000-0003-3642-8159

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ СУЧАСНИХ СТАРШОКЛАСНИКІВ

PECULIARITIES OF ECONOMIC SELF-DETERMINATION OF MODERN HIGH SCHOOL PUPILS

У статті представлено розгляд актуальної для соціальної та педагогічної психології проблеми – економічного самовизначення сучасної молоді. Метою статті є висвітлення результатів дослідження особливостей економічного самовизначення сучасних старшокласників, зокрема, настановлень, ставлення, оцінки, думки особистості про різні явища економічного змісту, тобто економічні об'єкти.

У контексті представленого матеріалу викладено емпіричне узагальнення результатів дослідження економічного самовизначення як взаємодію когнітивного (економічні уявлення), афективного (ставлення до грошей, до податків, до багатства і бідності), конативного (економічні настановлення, економічне планування) та моральнісного компонентів.

У процесі виконання завдань дослідження встановлено, що в структурі економічного самовизначення старшокласників переважають когнітивний та афективний компоненти, а також визначено рівні економічного самовизначення – низький, середній, високий. Виявлено, що серед чинників, які сприяють економічному визначенню старшокласників найважливішим чинником є інформаційно-комп'ютерні технології.

Ключові слова: старшокласники, економічне самовизначення, чинники, економічне мислення, економічні уявлення, соціалізація, соціально-економічна криза, компоненти.

In the article a consideration of a problem relevant to social and pedagogical psychology – economic self-determination of modern youth is presented. The purpose of the article is to highlight the results of the study of the peculiarities of economic self-determination of modern high school pupils, in particular, attitudes, assessments, opinions of person about various phenomena of economic content, i.e. economic objects.

In the context of the presented material the empirical generalization of results of research of economic self-determination as interaction of cognitive (economic representations), affective (attitude to money, to taxes, to wealth and poverty), conative (economic attitudes, economic planning) and moral components is stated.

In the process of the research tasks fulfillment it was established that the structure of economic self-determination of high school pupils is dominated by cognitive and affective components, as well as the levels of economic self-determination – low, medium, high are determined. It was found that among the factors that contribute to the economic determination of high school pupils, the most important factor is information and computer technology.

Keywords: high school pupils, economic self-determination, factors, economic thinking, economic representations, socialization, socio-economic crisis, components.

Актуальність проблеми. Інтерес до досліджень економічного самовизначення молоді зумовлений соціально-економічними умовами сучасного суспільства, які стрімко змінюються і ставлять молоду людину перед вибором свого місця в системі економічних відносин.

В умовах соціально-економічних реформ значення економічного самовизначення особистості зростає. Зміни в багатьох сферах суспільного життя призвели до переорієнта-

ції в структурі цінностей, моральних пріоритетів, що не може не враховувати сучасна система освіти. Нові соціально-економічні умови висовують нові психолого-педагогічні завдання, одним із яких є становлення економічного самовизначення молоді. Для сучасної людини достатньо високий рівень сформованості економічного самовизначення є своєрідним гарантом соціальної захищеності, економічної свободи, оскільки забезпечує відносну

незалежність особистості у задоволеності потреб та інтересів [1].

Молодим людям потрібно визначитися з вибором економічної діяльності, знайти та досягти найбільш вигідного становища в економічній системі з позиції своїх стратегічних і тактичних цілей. Для них вже недостатньо просто визначити своє становище в соціальній структурі, яка склалася, важливим стає можливість брати активну участь у формуванні певних ринкових відносин. Саме якість економічного самовизначення, на думку дослідників, визначає міру економічної активності людей не лише в галузі стратегій споживання, але й у соціальній практиці організації життя в цілому [7].

До того ж дослідники визначають самовизначення як центральний механізм становлення особистісної зрілості, який полягає в усвідомленому виборі людиною свого місця в системі соціальних відносин [2]. Самовизначення має процесуальну та результативну характеристики. Остання представляється як результат засвоєння, усвідомлення та прояву смислових особистісних утворень, спостерігається в зміні та розвитку особистості, може мати форму самостійної активності особистості, спрямованої на формування та використання смисложиттєвих орієнтацій [5].

У наш час у психологічній науці відсутня повна та єдина загальноприйнята структурна модель економічного самовизначення. Найбільший внесок у дослідження економічного самовизначення в психології належить А. Журавльову і А. Купрейченко. Згідно їхнього підходу, економічне самовизначення – це самовизначення особистості в економічному середовищі з метою досягнення суб'єктом оптимальної позиції в системі економічних відносин на основі його ставлення до соціально-економічних умов і їх динаміки, а також уявлень про смисл і цілі життя, життєві принципи, ціннісні ідеали та заборони, власні домагання, очікування та потенційні можливості як психологічні утворення, що динамічно розвиваються в часі [4].

Отже, визначаючись в економічному середовищі, суб'єкт наділяє матеріальні ресурси тими смислами та символічними значеннями, які відповідають його найбільш значущим потребам, інтересам, цінностям, ідеалам тощо, що відповідають реальним власним можливостям їх досягнення.

Актуальність дослідження феномену економічного самовизначення пояснюється й тим, що психологічні знання про закономірності самовизначення стають гостро затребуваними в періоди розвитку суспільства, коли

радикально змінюються системи цінностей в індивідуальній, груповій та масовій свідомості населення. Саме в ці періоди зростає інтерес дослідників до проблем самовизначення особистості, різних соціальних груп, а також до економіко-психологічних явищ у суспільстві, одним з яких є економічне самовизначення.

Отже, аналіз економічного самовизначення дозволяє дати досить глибоке розуміння мотивів і цілей, напрямів руху економічної діяльності сучасної молоді.

Визначення мети дослідження. Мета дослідження – висвітлення результатів дослідження особливостей економічного самовизначення старшокласників. **Завдання** дослідження: визначення структури та рівнів економічного самовизначення старшокласників.

Згідно з завданням нашого дослідження, було проведено емпіричне дослідження за допомогою розробленої нами «Програми вивчення економічного самовизначення», для складання якої використано такі методики: «Анкета економічної поінформованості» (А. Журавльова, А. Купрейченко) та методика «Вимір економіко-психологічних характеристик особистості» А. Журавльова та Н. Журавльової), Анкета «Економічні смисли» (Е. Мещерякової), есе «Моя економічна поведінка», методика «Незавершені речення» (Л. Меренкової). Цей методичний інструмент дозволяє виявити ціннісно-смислові орієнтації особистості, свідоме ставлення людини до економічної дійсності, мотивацію її економічної поведінки, чинники, які впливають на її психологічну та економічну безпеку в суспільстві, що обумовлює процес економічного самовизначення.

Методами обробки даних дослідження є описовий аналіз даних, якісний контент-аналіз, аналітико-синтетична переробка текстів анкети та есе.

Обробка результатів дослідження передбачала процедуру групування отриманих уявлень і характеристик ставлень (категорійний аналіз) з метою приведення усіх отриманих даних у вигляд, що дозволяє здійснити його кількісний та якісний аналіз. У ході групування виокремились найбільш загальні, ключові категорії аналізу, яким було дано умовну назву.

Виклад основного матеріалу дослідження. У дослідженні взяли участь 120 старшокласників. Дослідження проводилось в Київській гімназії «Оболонь» м. Києва, та ЗОШ №16 ім. М. О. Кириленка м. Білої Церкви. Старшокласники, які взяли участь в дослідженні, є учнями профільних класів. Рівень матеріального доходу їх родин

середній. Середній вік старшокласників – 16–17 років.

Програма, яку ми використовували, включає питання для дослідження структурних компонентів економічного самовизначення старшокласників.

У результаті отриманих відповідей описано ставлення та уявлення старшокласників про найбільш актуальні економічні феномени сучасного суспільства, в які активно включається молодь: гроші, бідність, багатство, прибуток, власність, а також уявлення про економічний статус, рівень матеріального добробуту.

Методика «Незавершені речення» передбачає вивчення створення планів економічної організації життєдіяльності в чотирьох сферах (навчально-професійній, професійній, побутовій сфері та дозвілля) і в чотирьох часових інтервалах (найближче майбутнє, майбутнє завтрашнього дня, віддалене майбутнє, невизначене майбутнє).

На запитання методики «Чи є або ні економіка сприятливим середовищем для творчості?» респонденти повинні були пояснити своє розуміння такої філософсько-економічної категорії як «економічне буття». Відповіді показали, що 52% респондентів мають творчий підхід до розуміння економічної дійсності; 36% респондентів орієнтовані на соціальні стереотипи, для них мірою цінності будь-якої діяльності є вартість, і в творчості вони не бачать способів збільшити вартість діяльності; 12% респондентів відповіли – «не знаю», ця невизначеність свідчить про недостатню інформованість для того, щоб сформулювати свою думку в цьому питанні (рис. 2.1). Але, в сучасних умовах кризи найбільш актуальним стає саме творчий підхід до роботи,

коли потрібна нова система менеджменту для плідних результатів у сучасних умовах.

На запитання методики «Що є головною умовою успішної кар'єри?» 80,6% старшокласників назвали освіту, 56,7% вважають, що потрібно вивчати економіку в школі, тому що економічні знання необхідні не лише для кар'єри, але й для повсякденного життя, лише 1,3% учнів вважають, що економічні знання нічого не дають і не мають практичного значення.

На запитання методики «Яким є ставлення сучасної людини до грошей?» респонденти повинні були пояснити своє розуміння світогляду людини в сторону монетаризму в епоху тотальної економічної раціоналізації соціокультурної реальності. Відповіді на це запитання представлені на рис. 2.2.

Більшість респондентів (65%) вважають, що для сучасної людини гроші є найважливішим елементом життєдіяльності, вони є засобом для гідного та сприятливого існування кожної людини; 12% відповіли, що гроші для сучасної людини є стимулом для можливостей, шляхом до удосконалення; 12% вважають, що ставлення до грошей у кожної людини індивідуально, а 11% вважають, що нині сучасні люди використовують гроші нераціонально, тобто їх проблемою є марнотратство. Проблема монетарної культури впливає на систему ціннісно-сміслових орієнтацій суспільства та кожної людини.

За даними наукових досліджень, жінкам властива спонтанність в поведінці з грошима, а витрачання грошей, придбання речей зумовлено ситуативним емоційним станом. Натомість чоловіки здатні до більш логічних та послідовних дій з грошима. Часто зменшення тривоги, стресових переживань та фрустрації

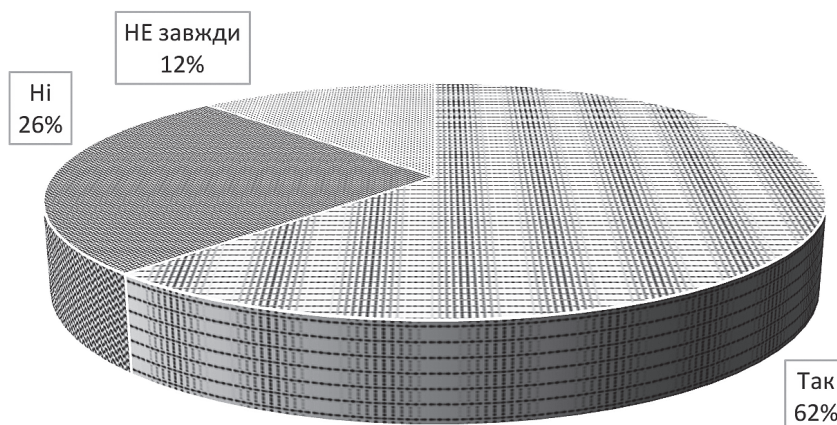

Рис. 2.1. Відповіді на питання «Чи є або ні економіка сприятливим середовищем для творчості?»

у жінок відбувається за рахунок витрачання грошей (Носова, 2009).

На запитання методики «Яку цінність представляють для вас гроші?» респонденти повинні були пояснити своє розуміння грошей. Відповіді на це питання представлені на рис. 2. 3.

49% респондентів зазначили, що гроші для них є засобом існування, посередником для отримання будь-яких матеріальних благ; 23% респондентів бачать у грошах певний соціальний статус і рівень життя, які вони дають їх володарю. Це свідчить про позитивну тенденцію підростаючого покоління до прагнення самореалізовуватися та розвиватися в своїй діяльності, щоб посісти певне соціальне становище в суспільстві, яке в їх розумінні є необхідним для гідного та комфортного існування в ньому; 16% респондентів вважають, що гроші дають свободу і незалежність.

Отже, гроші є досить великою цінністю для старшокласників. Немалу роль грає вік респондентів: відомо, що молодь схильна перебільшувати цінність грошей, з ростом життєвого досвіду і з віком, як правило, відбувається зниження суб'єктивної цінності грошей. Іншим, не менш важливим чинником, на нашу думку, є відносно низький рівень життя сімей старшокласників, що актуалізує потребу в грошах.

Ставлення до грошей у старшокласників – інструментальне, як засобу досягнення інших цілей. У якості таких виступають, передусім, здійснення всіх бажань (65,0% респондентів), досягнення незалежності (60,0%), створення впевненості в майбутньому (63,0%). Меншою мірою гроші розглядаються в якості засобу робити нові гроші (14,4%), досягти влади над людьми (3,9%).

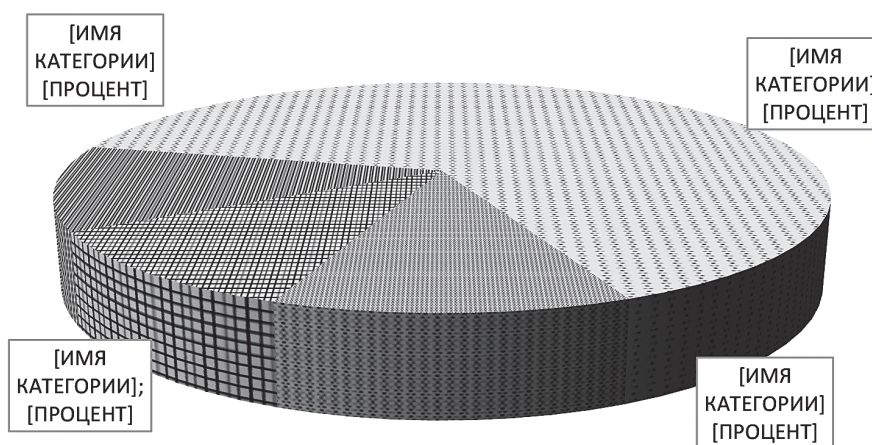

Рис. 2.2. Відповіді на питання «Яким є ставлення сучасної людини до грошей?»

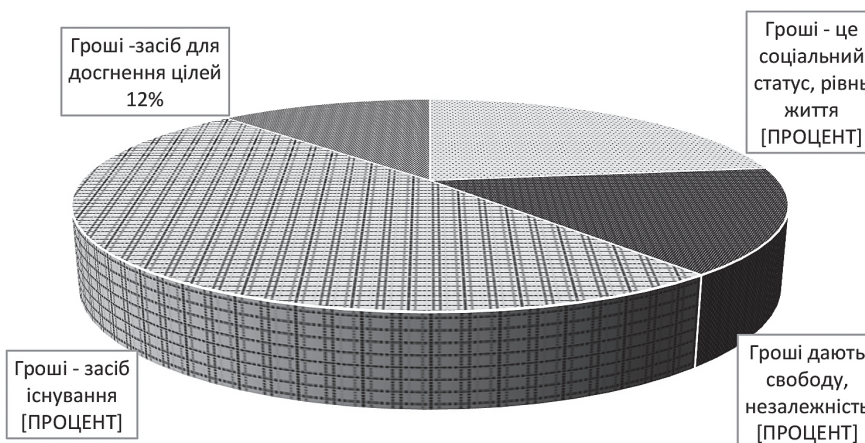

Рис. 2.3. Відповіді на питання «Яку цінність представляють для вас гроші?»

Сприйняття грошей юнаками та дівчатами в основному співпадає, однак для юнаків гроші втричі частіше є предметом гордості та майже вдвічі рідше – символом незалежності, що відповідає статевим відмінностям стосовно грошей і у дорослих.

В основному молоді люди (41 % юнаків і 45 % дівчат) сприймають гроші як матеріальні блага. Отже, сучасним старшокласникам притаманне позитивне ставлення до грошей, однак юнаки більшою мірою бачать в них негативну складову (рис. 2.4).

Уявлення про економічний статус (рис. 2.5), які вивчалися за допомогою запитання «*Моє місце в сучасних економічних відносинах, економічний статус*» визначають такі категорії: соціальна роль (наприклад, учень, платник податків), спосіб доходу (тимчасовий заробіток, залежність від батьків тощо), незадоволеність і задоволеність економічним статусом, уявлення не сформовано

Статистично значущі відмінності за статевю ознакою (непарний t-критерій (Стьюдента) були виявлені у висловлюваннях сто-

совно способу доходу ($t = 2,3; p = 0,03$), що представлено на рис. 2.5.

Уявлення молоді про багатство (рис. 2.6) визначають такі категорії: показник матеріального становища, позитивні та негативні емоції, можливості/матеріальні блага, створення сім'ї (стабільність сім'ї, можливість створити сім'ю). Визначення багатства як можливості створення сім'ї більш актуальні для дівчат ($t = 2,94; p = 0,04$), і більше позитивних емоцій феномен «багатство» викликає у юнаків ($t = 2,9; p = 0,004$).

Вивчення особливостей економічного самовизначення старшокласників передбачало також дослідження ставлення до таких економічних явищ як *прибуток, податки, власність, доходи сім'ї та робота*.

У зазначених феноменах можна відзначити деякі тенденції. Як юнаки, (84 %), так і дівчата (88 %) оцінюють дохід своєї сім'ї як середній. Однак юнаки (16 %), ніж дівчата (8 %) оцінюють себе як «бідних». Матеріальним становищем задоволено 44 % юнаків і 32 % дівчат. Усі респонденти планують підвищити в майбутньому свій дохід.

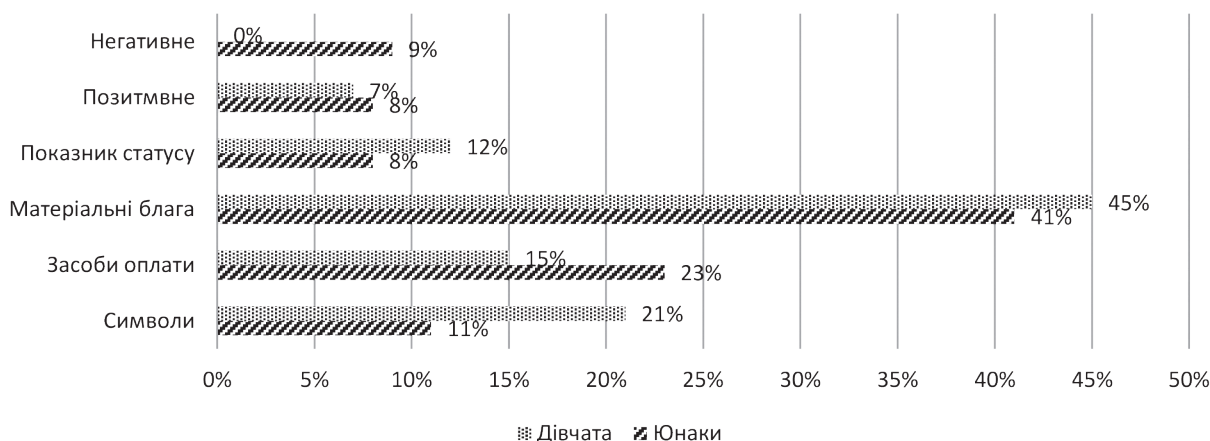

Рис. 2.4. Ставлення до грошей

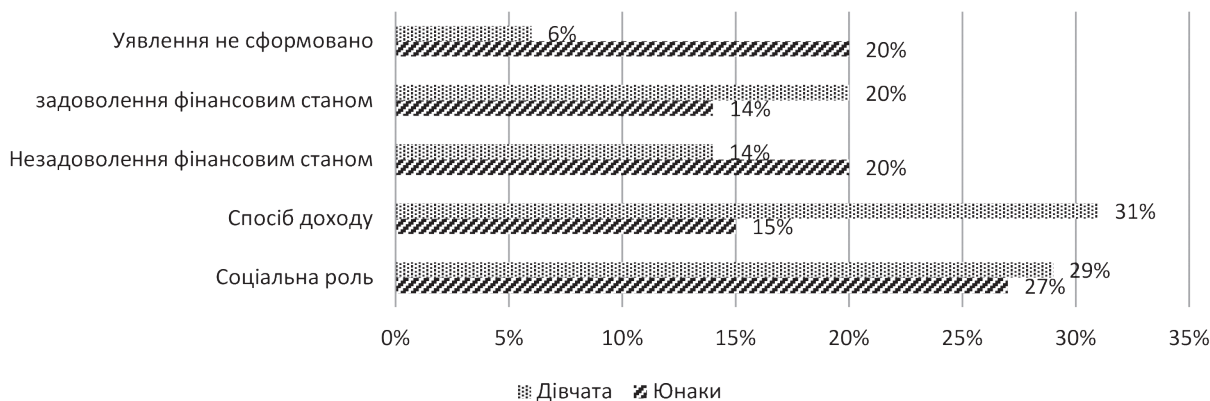

Рис. 2.5. Економічний статус

Бідність в уявленнях молодих людей пов'язана зі складністю існування (37 % юнаків і 41 % дівчат).

Ставлення до прибутку від бізнесу вивчалось за допомогою запитання «*прибуток від бізнесу повинен бути ...*». Зазначимо, що у відповідях респондентів практично відсутня моральнісна сторона джерела прибутку, але є відповіді, які містять такі висловлювання: «чесно зароблений, легальний, чистий». Більша частина молодих людей (40 % юнаків і 55 % дівчат) у своєму ставленні до прибутку використовують кількісні оцінки (наприклад, «досить великий, великий, гідний, в плюс, що перевищує витрати»).

Власність в уявленнях старшокласників пов'язана з матеріальними цінностями (52 % – юнаки та 56 % – дівчат) та правом володіння (31 % і 21 %), тобто власність – це будинок, автомобіль, нерухомість тощо.

Уявлення про *податки* вивчалися за допомогою речення: «*Податки для мене – це...*». Результати демонструють негативний харак-

тер (48 % юнаків і 35 % дівчат) сприйняття податків молодими людьми, які визначають їх як «несправедливість, складнощі, даремну витрату грошей, грабіж», що свідчить про досить загострене почуття прибуткового тягаря у сучасній молоді.

Оптимістичними, на наш погляд, є результати економічного самовизначення сучасної молоді в галузі *роботи*. На першому місці в уявленнях старшокласників – те, що робота повинна викликати позитивні емоції (39 % юнаків і 40 % дівчат).

Дослідження економічного самовизначення старшокласників дозволило виявити категорії стосовно *способів підвищення доходів* (рис.2.7): легальний (робота, створити свій бізнес), нелегальний (як неплатники податків), отримання освіти. Невелика частина старшокласників (4 % юнаків і 3 % дівчат) ще не знають, яким способом можна підвищувати дохід.

Дівчата (85 %) в своїх описах способів отримання доходів більшою мірою, ніж

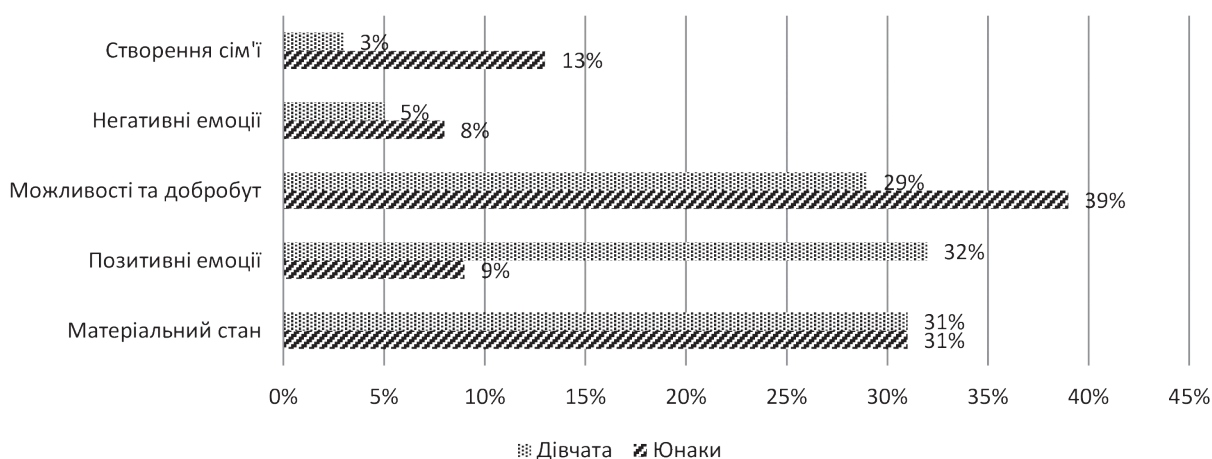

Рис. 2.6. Уявлення про багатство

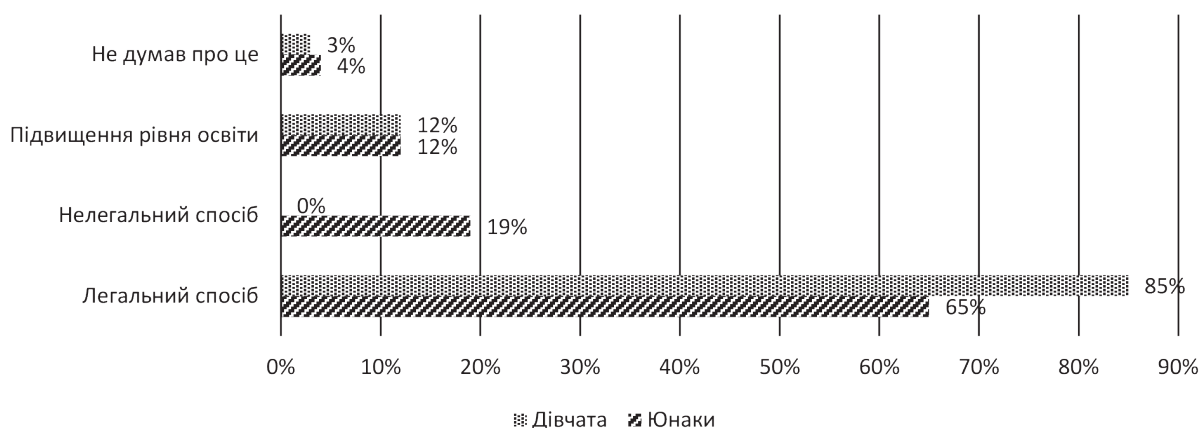

Рис. 2.7. Способи підвищення доходів

юнаки (65 %), обирають легальні, тобто більш моральні способи – «знайти роботу, створити свій бізнес». Отримати дохід нелегальним способом (тіньова економіка) готові 19 % юнаків (див. рис. 2.7).

Отже, економічне самовизначення сучасних старшокласників характеризується економічними уявленнями та ставленням до низки економічних феноменів.

За результатами проєктивної методики «Незавершені речення» шляхом контент-аналізу було встановлено, що лише 34% старшокласників розгорнуто планують економічну складову своєї життєдіяльності як у різних сферах, так і на різні часові періоди.

Отже, ці старшокласники передбачають можливість усвідомленої розробки економічної стратегії діяльності, тобто створення сценаріїв економічної діяльності щодо збільшення доходів та раціонального використання грошей: на підтримку рівня життя сім'ї – особисті витрати; на розвиток бізнесу – планування на найближчу та тривалу перспективу можливості зростання бізнесу; їм притаманна готовність розробляти економічні плани своїх доходів та витрат на різні часові періоди (на найближчу часову перспективу, на віддалене майбутнє). Отже, відповіді свідчать про продумування економічних аспектів життєдіяльності, що розглядаються нами як досить *високий рівень економічного самовизначення*.

Для 52 % старшокласників характерні згорнуті відповіді, типу «не знаю», «життя покаже» та ін. Особливо це стосується відповідей за шкалами: економічний план організації професійної сфери, економічний план організації віддаленого майбутнього, економічний план організації невизначеного майбутнього. Ці старшокласники не мають чітких уявлень про те, які витрати передбачаються отримання знань і вмінь, щоб досягти економічного успіху, тобто уявлення про своє економічне майбутнє фрагментарні, ще не структуровані. Рівень економічного самовизначення цієї групи старшокласників можна визначити як *середній*.

14 % – відмовилися продовжувати речення, що свідчить про недостатньо розвинуті вміння планувати економічну складову свого життя на різні періоди часу, тобто про досить *низький рівень економічного самовизначення*.

Розглянемо *чинники*, які спряють економічному визначенню старшокласників

Батьківська сім'я в будь-якому типі культури є первинним чинником, самим важливим зі всіх чинників, що впливають на індивіда. Згідно нашому дослідженню, з питань економіки батькам повністю довіряють 49 % респондентів.

Засоби масової інформації (ЗМІ) та інформаційно-комп'ютерні технології – наше дослідження показало, що нині для більшої частини старшокласників найбільш значущими джерелами інформації є засоби масової інформації та комунікації. На наше запитання «Звідки ви дізнаєтеся про події економічного життя?»: 78,5% респондентів відповіли, що отримують інформацію з Інтернету; 11, 5% – на заняттях. Батьківський чинник як джерело економічної інформації значно поступає ІКТ і складає лише 9,0% респондентів, також як і спілкування з однолітками – 1,0%.

Отже, для процесу економічного визначення досить важливою культурною категорією є інформаційні потоки, які поряд з іншими чинниками визначають поведінку людини в межах певної економічної культури.

Висновки. Економічне самовизначення сучасних старшокласників характеризується економічними уявленнями та ставленням до низки економічних феноменів. Можна відзначити певну категоріальну структуру, що описує своєрідність уявлень, настанов, ставлень до елементів економічної активності молоді. Водночас уявлення дівчат відрізняються більш вираженим ціннісно-смісловим значенням, ніж юнаків

Дослідження показало, що в структурі економічного самовизначення старшокласників переважають *когнітивний та афективний* компоненти. В учнів достатньою мірою розвинуте творче мислення, вони вважають, що для того, щоб бути успішною людиною, потрібні економічні знання. Розуміють сутність понять «прибуток», «власність». Усвідомлюють можливості іпотечного кредитування та отримання кредитів.

У старшокласників переважає емоційне ставлення до економічних явищ – оптимістичне та позитивне до роботи, до грошей, негативне – до податків. Більш позитивні емоції викликає феномен «багатство» у юнаків, але вони більшою мірою ніж дівчата незадоволені своїм економічним статусом.

Найменшою мірою є розвинутим *конативний* компонент. Більша частина старшокласників ще не вміють планувати економічне майбутнє, відчувають труднощі у формулюванні основних мотивів вибору економічної діяльності, не схильні до аналізу економічної складової свого життя, тобто не передбачають можливості усвідомленої розробки економічної стратегії діяльності, водночас вони розуміють можливості іпотечного кредитування та отримання кредитів.

Дослідження не виявило значущих відмінностей у економічному самовизначенні юнаків

та дівчат. Лише виявлено відмінності в особливостях моральнісного компоненту – дівчата більшою мірою обирають більш моральнісні способи економічної діяльності.

Найважливішим чинником економічного самовизначення є інформаційно-комп'ютерні технології.

Визначено рівні економічного самовизначення старшокласників: високий (34% старшокласників), середній (52% старшокласників) та низький (14% старшокласників).

Перспективним напрямом дослідження є створення програми з оптимізації економічного самовизначення старшокласників.

Література:

1. Акбарова, А.А. О самоопределении молодежи. *Психология в экономике и управлении*. 2014. № 1. С. 45–49.
2. Гинзбург М.Р. Психологическое содержание личностного самоопределения. *Вопросы психологии*. 1994. № 4. С. 13–21.
3. Готлиб А.С. Адаптация россиян к новым экономическим условиям: масштабы, динамика, факторы успешности. *Проблемы экономической психологии*. Москва : Изд-во ИП РАН, 2004. Т. 1. С. 460–480.
4. Журавльов А.П., Купрейченко А.Б. Экономическое самоопределение : Теория и эмпирические исследования. Москва : Изд-во «Институт психологии РАН», 2007. 480 с.
5. Журавлев А. Экономические представления личности о деньгах. *Вестник Прикамского социального института*. 2020. №1 (85). С. 123–127.
6. Носова, Т.А. Ценностное самоопределение старшеклассников : монография. Оренбург : ИПК ГОУ ОГУ, 2009. 172 с.
7. Перепелицына О.А. Формирование экономической культуры студентов колледжа. *Специалист*. 2007. № 6. С. 35–41.

References:

1. Akbarova, A.A. (2014). O samoopredeleniya molodezhi [About a self-determination of youth]. *Psikhologiya v ehkonomie i upravlenii*. №1. P. 45-49 [in Russian]
2. Ginzburg M.R. (1994). Psikhologicheskoe soderzhanie lichnostnogo samoopredeleniya [The psychological content of personal self-determination]. *Voprosih psikhologii*. №4. S. 13-21 [in Russian]
3. Gotlib A.S. (2004). Adaptaciya rossiyan k novihm ehkonomicheskim usloviyam: masshtabih, dinamika, faktorih uspeshnosti [Adaptation of Russians to the new economic conditions: scale, dynamics, factors of success]. *Problemih ehkonomicheskoyj psikhologii*. Moskva. : Izd-vo IP RAN. T. 1. P. 460–480. [in Russian]
4. Zhuravljov A.P., Kupreychenko A.B. (2007). Ehkonomicheskoe samoopredelenie : Teoriya i ehmpiricheskie issledovaniya [Economic self-determination: theory and empirical research]. Moskva : Izd-vo «Institut psikhologii RAN». 480 p. [in Russian]
5. Zhuravlev, A. (2020). Ehkonomichesie predstavleniya lichnosti o denjgakh [Economic representations of person about money]. *Vestnik Prikamskogo socialjnogo instituta*. №1 (85). P. 123–127 [in Russian].
6. Nosova, T.A. (2009). Cennostnoe samoopredelenie starsheklassnikov [Value self-determination of high school pupils]: Monografiya. Orenburg: IPK GOU OGU, 2009. 172 p. [in Russian]
7. Perepelichna, O.A. (2007). Formirovanie ehkonomicheskoyj kuljturih studentov kolledzha [Formation of economic culture of college students]. *Specialist*. № 6. P. 35–41 [in Russian].